

**Қостанай облысы білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 8 жалпы білім беретін мектебі»
КММ**

«Құқық бұзушылықтың алдын алудың психологиялық негіздері»

Психологиялық тұрғыдан құқық бұзушылық дегеніміз не

Құқық бұзушылық - тек заңды бұзу ғана емес.

Психологиялық тұрғыдан алғанда, бұл ішкі себептердің (жеке ерекшеліктер, эмоционалдық күйлер, құндылықтар) және сыртқы факторлардың (қоршаған орта, топ, жағдайлар) жиынтығынан туындайтын әрекет.

Негізгі психологиялық компоненттер:

Мотивация (пайда табуға, өзін-өзі растауға, жазадан аулақ болуға, топқа еруге деген ұмтылыс).

Эмоционалды күйлер (ашу, қорқыныш, көңілсіздік, импульсивтілік).

Когнитивті бұрмаланулар («менімен ештеңе болмайды», «Мен жай ғана көргім келді», «бәрі осылай жасайды»).

Тұлғаның ерекшеліктері (импульсивтілік, өзін-өзі реттеудің төмендігі, эмпатияның төмендеуі).

Жасөспірімдер мен жастардың құқық бұзушылықтар жасау себептері

Психологиялық тәжірибе көрсеткендей, қауіпті және заңсыз әрекеттер жиі байланысты:

Жасөспірімдік шақ және психиканың ерекшеліктері
эмоционалды тұрақсыздық; тану мен тәуелсіздікке ұмтылу; топтың ұсынысы мен ықпалының жоғарылауы;
жаңа нәрселерді сезінуге деген ұмтылыс.

Әлеуметтік себептер

отбасындағы жанжалды қатынастар; оң үлгілердің болмауы;
агрессия немесе ауытқу қалыпқа келетін орта; қорқыту, оқшаулану, өзін төмен сезіну.

Жеке факторлар

өзін-өзі бағалаудың төмендігі немесе керісінше, шамадан тыс;
өзін-өзі бақылаудағы қиындықтар;
мәселелерді шешудің әлсіз дағдылары;
мағынасыздық сезімі, жоспарлардың болмауы.

Құқық бұзушылыққа әкелетін психологиялық механизмдер

Импульсивтілік

Шешім эмоциялардың әсерінен, салдарын бағаламай қабылданады.

Топтық қысым

Қабылданбау қорқынышы топтың нормаларына бейімделуге мәжбүр етеді, тіпті олар деструктивті болса да.

Фрустрация және агрессия

Қажеттіліктер бұғатталған кезде (құрмет, еркіндік, сәттілік) адам агрессивті мінез-құлыққа жүгіне алады.

Жазасыздық елесі

Әсіресе жастарға тән: «ешқандай жамандық болмайды».

Құқық бұзушылықтың алдын алудың негізгі бағыттары

Өзін-өзі реттеу дағдыларын қалыптастыру

эмоцияны басқару;

стресске төзімділікті дамыту;

өзін-өзі бақылау және рефлексия әдістеріне үйрету.

Қарым-қатынас дағдыларын дамыту

диалог жүргізу қабілеті;

қақтығыстарды сындарлы шешу;

агрессиядан бас тарту.

Жеке ресурстарды күшейту

өзін-өзі бағалауды арттыру;

өз шектерін білу;

адекватты өзіндік ерекшелікті қалыптастыру.

Отбасы мен білім беру ортасының рөлі

қолдау байланысы; дәйекті шектер мен ережелер;

жасөспірімнің эмоционалды жағдайына назар аудару; сыйластық мінез-құлқының жеке үлгісі.

Мектеп пен мұғалімдердің рөлі

қауіпсіз атмосфераны құру; профилактикалық әңгімелер мен тренингтер;

жасөспірімдерді пайдалы қызметке тарту: спорт, шығармашылық, еріктілік;

жанжалдар мен дезадаптация белгілеріне уақтылы жауап беру.

Құқық бұзушылықтың алдын алу-үйлесімді тұлғаны дамытуға бағытталған жүйелі жұмыс: өз эмоцияларын түсінуді, импульстарды бақылауды, басқаларды құрметтеуді, жауапты шешімдер қабылдауды білетін.

Қолдау, сенім және сауатты психологиялық жұмыстың үйлесімі ғана Заңсыз мінез-құлық қаупін азайтуға және жасөспірімге жетілген, әлеуметтік табысты адам болуға көмектеседі.